

ИСТОРИЯ НА МЕДИЦИНАТА И ОРГАНИЗАЦИЯ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО

HISTORY OF MEDICINE AND ORGANIZATION IN HEALTHCARE

СЪЗДАВАНЕ НА КЛОНОВЕ НА БЪЛГАРСКИЯ ЧЕРВЕН КРЪСТ В МАКЕДОНИЯ И БЕЛОМОРСКА ТРАКИЯ

П. ИВАНОВА

Факултет „Обществено здраве“, Медицински университет – София

THE ESTABLISHMENT OF THE DIVISIONS OF THE BULGARIAN RED CROSS IN MACEDONIA AND AEGEAN THRACE

P. IVANOVA

Faculty of Public Health, Medical University – Sofia

Резюме. В статията се разглеждат началото на организираното червенокръстско движение в Македония и Беломорска Тракия и мотивите на населението да участва в него. Описани са различните форми на благотворителност и активно милосърдие; разнообразните методи и средства за набиране на парични суми, дрехи и друг вид помощ за болните, ранените, страдащите и нуждаещите се от съчувствие не само в материален, но и морален аспект.

Ключови думи: Български червен кръст, милосърдие, благотворителност, състрадание, взаимопомощ

Summary. The author discusses the beginning of the organized Red Cross movement in Macedonia and Aegean Thrace and the reasons of the local population to participate in it. The different forms of charity and active compassion are described. The various methods and means for raising money, clothes and other assistance for the sick, wounded, sufferers and those who need compassion, mutual assistance and humanism not only in material but also in a moral aspect are shown.

Key words: Bulgarian Red Cross, mercy, charity, compassion, mutual aid

Дружествата на БЧК се създават най-често по време на войните, които младото българско княжество е принудено да води.

Целта на проучването е да се изследва дейността на някои дружества на Червения кръст в Македония и Беломорска Тракия по време на Първата световна война.

По това време Втора българска армия за кратко време освобождава Вардарска Македония, където населението ѝ оказва активна помощ на ранените и бедстващите войници. Най-важната част от тази офанзива е създа-

ването на редица клонове на Червения кръст в Македония и Беломорска Тракия.

В цялостната си дейност червенокръстските дружества са стимулирани от:

а) надеждата за етническо обединение на българския народ и създаване на етническа държава в националните ѝ граници;

б) от активната дейност на БЧК в Княжество България;

в) от желанието да се подпомогне българската армия в историческата ѝ мисия;

г) от общочовешко милосърдие, хуманизъм и благотворителност.

В изследванията на списанието на БЧК „Известия на българското дружество Червен кръст“ от 1916-1918 г. са включени много съобщения и дописки за създаването и дейността на тези клонове. Обобщен материал е публикуван и в „Дейността на БЧК през време на световната война. Отчет на управителния съвет на българското дружество Червен кръст“, издаден през 1921 г. Според този отчет сред 119-те клон в България се отбелязват новосъздадените такива във: Битоля, Велес, Гостивар, Куманово, Кочани, Кавадарци, Кичево, Неготин, Охрид, Прилеп, Призрен, Ресен, Скопие и Щип.

Всеки от тези клонове е провел учредително събрание в присъствието на много местни граждани, като е избрано ръководство в състав: председател, подпредседател, секретар, касиер и членове. Много от тези ръководства са организирали активна червенокръстка дейност.

За пример могат да се посочат учредителните събрания в Щип, Скопие, Велес, Гостивар и др. Ръководствата са изключително от местни видни граждани, сред които лекари, учители, свещеници и др. Клоновете организират широка разяснителна дейност сред своите съграждани, като успяват да запишат много нови членове. Не са малко и активистите на тези клонове, участващи в организираната помощ и социалната дейност. Клоновете ръководства установяват близки контакти с учрежденията на БЧК към войсковите части и командването на Втора армия – хранителни и вещеви складове, превързочни и подкрепителни спирки, болници, лазарети и др.

Интерес представляват някои от клоновете с най-активна дейност, като тези във Велес, Охрид, Скопие и др. (в споменатото вече списание „Известия“ има дописки за дейността на някои членове). В Охрид, Скопие и Велес организират честване на БЧК по най-тържествен начин, на което присъстват стотици граждани, а приветствено слово изнася представител на дружеството от София. Той разказва за историята и благородните дела на Българската червенокръстка организация, като подчертава грижите на организацията за бежанците от Македо-

ния след Освобождението на България, след Илинденското въстание и др. За да отговори на нуждите на учрежденията на Червения кръст във военнополовите болници на българската армия, скопският клон организира самарянски курс в града. Преподавателите са лекари от военнополовите болници, както и милосърдни сестри, възпитанички на училището на дружеството. В курса се обучават около 20 млади жени и девойки от града. След завършване на курса те постъпват на работа като санитарки и помощник-милосърдни сестри в състава на превързочните пунктове в града и други в близост до армията, където санитарките изпълняват с прилежност и човеколюбие своята благородна дейност.

Това са първите средни и младши медицински кадри, обучени на място в Македония, които участват във войната, а след нейното завършване намират реализация в мирновременните медицински заведения в Македония. Сред клоновете със своята дейност най-много се отличава този във Велес, за него са публикувани най-много дописки в списанието на дружеството. Ръководството му се състои от известни граждани, които всеотдайно работят за изпълнение на благородните задачи на БЧК. Много от неговите членове са доброволци в местната военна болница, в подкрепителни спирки, в склада на Червения кръст в града и участват в провеждането на социалнопомощни акции за подпомагане на бедни граждани, в уреждане на безплатна ученическа трапезария в местното училище и много други. Трябва да се отбележи, че при събиране на граждани за благотворителна акция се явяват много повече от необходимите хора: „За да се закрепят делото на Червения кръст, велеският клон реши да се определи един ден през годината за годишен празник на БЧК, в който ден от сутрин до вечер, след божествената служба, целият град устройва градски увеселения, утра, излети и пр. В него ден да се пускат всякъде кутии и да се продава всичко в полза на Червения кръст. За такъв ден е избран Св. Панталеймон, храма на велеската съборна църква. Първата година на това празненство било първото във Велес градско увеселение край Вардара. Взели участие граж-

дани и поканили селяни. Децата, ученици и ученички съдействали с рядка преданост. В това увеселение били ангажирани всички учреждения в града: военни, граждански и духовни.

Еснафите, търговците, болниците и др. също допринесли за гражданското увеселение. Като първо по рода си в града то направило дружествената идея тъй популярна и близка, щото за в бъдеще всеки желаел да бъде още един път полезен на Червения кръст, в този празник на веселие ранените и болни войници в болниците били посетени с подаръци, песни и приветствия.

Настоятелството създадо обичай изпращането на честитки за именни дни от страна на Червения кръст. Те били трицветни, със сценки, представящи дейността на Червения кръст. На именни дни деца поднасяли честитките, а това било и чест за именниците. У мнозина тия честитки се поставяли в рамки, а от тях се припечелвала и хубава сума" (стр. 52-53).

„С писмо от 17 май 1917 г. делегат на Червения кръст при тиловото управление на Втора армия ни уведоми, че населението на Източна Македония бедствало от глад: ежедневно десетки хора умирали от гладна смърт. Местните власти и благотворителните дружества мъчно се справяли с това зло, което се увеличавало. В Кавала, Сер и Драма са открили крайно бедни трапезарии, но и те не могли да помогнат за смаляването на злото. Делегатът предлагаше на Червения кръст да се притече на помощ с отпускане на няколко вагона царевичи на откритите трапезарии за крайно бедните семейства, управителният съвет се занима с този въпрос и реши да откупи през Дирекцията на прехрана пет вагона царевича, които да се раздават по следния начин: по един вагон на трапезариите в Драма и Кавала, а останалите три вагона да се раздават на неимеющото и гладуващо население. За трапезарията в Сер да се откупят царевичи от сумите, които за тази цел сръбско общинско управление е предложило на делегата" (стр. 20-21).

Дружество „Червен кръст" в град Гюмюрджина, създадено 21.09.1914 г., е едно от първите. Негов председател е бил митрополит Теодосий. При отчитане на годиш-

ната му дейност се вижда, че въпреки тежкото финансово положение на населението, състоящо се в по-голямата си част от бежанци, е направена следната рекапитулация: за първата година са събрани 17 129 лв., а за втората 15 017 лв. – от членски внос, помощи от окръжни съвети, помощи от забави, волни помощи и др. Така за две години общо са събрани 32 146 лв. Настоятелството на Гюмюрджинския клон се отличава не само със събиране на помощи, тъй като през втората половина на 1915 г. военните операции са се развивали далеч от Гюмюрджина и в тамошните биваци не е имало ранени и болни. Настоятелството е внасяло пари и вещи в централното управление на дружеството. Но след започването на кръвопролитните сражения край река Струма болницата се изпълнила с ранени и болни. И тогава по инициатива на клона в Гюмюрджина „20 видни госпожи и госпожици развили доброволна самарянска дейност в болниците. Освен това на болните били раздавани подаръци от други дружества под формата на храни, дрехи, цигари и др.".

На коледните празници Дружеството, подпомогнато от дамите на местната женска организация, устройва във всички болници коледуване и изпълнение на детски хор.

Освен това женското Дружество „Утеха" и гюмюрджинският градски театър дават представление, след което приготвят и изпращат на войниците от 39-и и 40-и пехотен полк на фронта 2500 подаръка под формата на „ризичи, гащи, пешкири и др. За всички тези успехи Гюмюрджийският клон на Червения кръст изказва благодарност за проявеното милосърдие и благотворителност:

а) на дамите от женското Дружество „Утеха" за работата им като самарянки и за създаването на комитети за събиране на парични помощи, уреждането на вечеринки и участието им при раздаването на коледните подаръци;

б) на капелмайстора на военната музика от 10-и пехотен полк Г. Попов за устроена от него вечеринка в полза на Червения кръст;

в) на Градския театър;

г) на градския мюфтия Бекир Садък (бивш) и Мустафа Мустафов (настоящ) (за събраната от мюсюлманското население помощ: пари, чорапи, ръкавици и др.);

д) на Градоначалника и всички благодетели и благотворители.”.

По решение на Управителния съвет на Червения кръст в Драма е образувана комисия за южните покрайнини – Драмско, Серско и Кавалско. Една от задачите, които тази комисия си поставя, е да подпомогне справедливото разпределение на 100 тона царевица сред нуждаещото се население. Неговата стойност е около 30 000 лв., т.е. половината от сумата, която Американският червен кръст внася в Българския червен кръст за изхранване на населението на Македония. Другата половина е използвана за закупуване на царевица за гладуващото население в околиците: Поградец, Струга, Охрид, Дебър, Ресен, Куманово и Кичево, за което е образувана и задействана раздавателна комисия в Скопие.

Раздавателните комисии в Драма и Скопие са сред населението близо до огневата линия, което е изпаднало в крайно затруднено положение. Още от 1912 г. военните действия пречат на населението да се занимава със земеделие, да работи във фабриките, „да върти търговия”.

Червеният кръст се притичва на помощ на българите в Драма, Кавала, Дебър, Скопие, Охрид и околностите им, защото техните проблеми са най-близко до целите и задачите му.

Главният източник на неговите средства е човешкото милосърдие, благотворителност и състрадание, от една страна, и опитът и организацията на БЧК, от друга. Пострадалите хора червенокръстките дейатели не делят по религия и народност, защото според мнението им всички са равни в нещастieto. За тези дейатели всички народи са приятели и братя. Кметът на село Върбени, Пиротска област, г-н В. Божинов, съобщава в Централното управление на Червения кръст, че неговият секретар-бирник е събрал от селяните доброволни пожертвования в размер на 564 лв., които е внесъл в Дружеството.

Вместо венец върху ковчега на бившия варненски окръжен лекар д-р Тодор Живков, неговият брат г-н Воин Киров от Пирот внася в централната каса на Червения кръст 100 лв.

Драмската областна военна инспекция получава 2560 лв., събрани за БЧК, от г-н Никос Спиридос 1000 лв., от жителите на Доксат 700 лв., от братя Микруля 200 лв. Дарителят Н. Спиридос е награден с почетен знак на БЧК.

Населението на Драмско дарява тютюн за фронтоваците на стойност повече от 10 000 лв.

Голяма е и благотворителността на жителите на Охрид. Освен изпратените 1000 лв. от живеещите в София охридчани, е събрана по-голяма сума и са изпратени на близкия фронт много подаръци за великденските празници. Сумите за тях са събирани по всевъзможни начини – от глоби за пушене в салона по време на вечеринката до събиране на суми от самите жители на града.

По линия на Червения кръст са използвани разнообразни форми за събиране на помощи, като в благотворителната дейност са включени местни жители, както християни, така и мюсюлмани, свещенослужители, частни лица, българи, гръцки, турски и др. граждани.

В заключение: основаването на клонове на Българското дружество „Червен кръст” в Македония има важно значение за повдигане и утвърждаване на милосърдието и благотворителността, които са тясно свързани с целите и задачите, както и с пряката дейност на Червения кръст. Новосъздадените утвърдени клонове с активната си дейност допринасят за подпомагане на нуждаещото се население както от медицинска, така и от общочовешка хуманна помощ.

Библиография

1. Галчев, И. Медико-социалната дейност на Българската екзархия в Македония. София, 1996.
2. Известия, бр. 56, стр. 884, 893.
3. Известия, бр. 61, стр. 967.
4. Из дейността на Гюмюрджинския клон на Червения кръст, бр. 53.

✉ Адрес за кореспонденция:

Доц. д-р Пенка Иванова
Факултет „Обществено здраве”
Медицински университет
ул. „Бяло море” № 8
1527 София